

GEZOND IN ...

STIMULERINGSPROGRAMMA GIDS
LOKALE AANPAK GEZONDHEIDSACHTERSTANDEN

GEZONDHEIDSACHTERSTANDEN: DENKRICHTINGEN IN TIJDEN VAN CORONA

GEZONDHEIDSACHTERSTANDEN: DENKRICHTINGEN IN TIJDEN VAN CORONA

Uitgave

GezondIn
Utrecht, november 2020

Auteurs: Anneke Hiemstra, Tom Moons en Edith Smulders
Redactie: Natalie Mathot

Platform31
Postbus 30833, 2500 GV Den Haag
www.platform31.nl

Pharos
Arthur van Schendelstraat 620, 3511 MJ Utrecht
www.pharos.nl

Hoewel grote zorgvuldigheid is betracht bij het samenstellen van dit rapport, aanvaarden Platform31, Pharos en de betrokkenen geen enkele aansprakelijkheid uit welke hoofde dan ook voor het gebruik van de in deze publicatie vermelde gegevens. Alles uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt mits de bron wordt vermeld.

1 INLEIDING

Het coronavirus en de daarvoor genomen maatregelen in Nederland hebben veel impact op ons dagelijks leven en op de gezondheid van mensen. De eerste tekenen dat door deze crisis de gezondheidsachterstanden verder toenemen worden zichtbaar. In de eerste fase van de coronacrisis zijn gemeenten vooral bezig geweest met crisismanagement. Daarna verschoof de focus naar de toekomst om negatieve lange termijn effecten te minimaliseren of voorkomen. Tegelijkertijd blijft het door de aanhoudende coronabesmettingen laveren tussen crisismanagement en gericht herstelbeleid. Dit maakt de aanpak van gezondheidsachterstanden voor gemeenten op dit moment extra uitdagend. GezondIn ging na het uitbreken van de coronacrisis samen met gemeenten (wethouders, beleidsmedewerkers en professionals in de wijk) in gesprek over de volgende vragen:

- Welke creatieve oplossingen en beleidlijnen zijn bedacht om verdere gezondheidsachterstanden bij kwetsbare groepen te voorkomen?
- Hoe kunnen we adequaat anticiperen op de toename van Sociaal Economische Gezondheidsverschillen (SEGV) en van kwetsbare groepen die buiten de boot (dreigen te) vallen?
- Kunnen we de aanpak van gezondheidsachterstanden een plek geven in het herstelbeleid voor de toekomst en hoe dan?
- Hoe kunnen we de daadkracht, energie en flexibiliteit die te zien was bij de start van de coronacrisis zo goed mogelijk vasthouden en benutten in de komende periode?

De uitkomsten van deze gesprekken en de hoofdlijnen uit actuele rapporten van onder andere het SCP, de SER en de RVS hebben we gecombineerd tot een aantal denkrichtingen voor beleid en aanpak van gezondheidsachterstanden ten tijde van corona. Deze richten zich zowel op de gemeentelijke organisatie en de samenwerking met lokale partners als op het maken van beleidskeuzes. In de komende periode wil GezondIn in overleg met gemeenten en landelijke partners deze aandachtspunten voor de aanpak van SEGV ten tijde van de coronacrisis en de herstelfase steeds verder aanscherpen en aanvullen.

2 TIEN DENKRICHTINGEN

1. Zet in op monitoring van gezondheidsproblematiek

Zorg dat er snel(ler) zicht is op hoe gezondheidsproblematiek zich ontwikkelt bij mensen in kwetsbare posities. Bij een stevige sociale basisinfrastructuur is het makkelijker om zicht te krijgen op kwetsbare inwoners en kunnen risicosituaties sneller worden gesignaleerd. Bespreek deze signalen structureel gezamenlijk met partijen zoals welzijn, wijkteams, huisartsen en schuldhulpverleners. Dit kortcyclisch monitoren kan leiden tot sneller en adequater handelen van alle partijen. Zo ontstaat beter zicht op de toe- en afname van problematiek bij kwetsbare inwoners en op beschikbare oplossingen in de sociale basisinfrastructuur.

2. Versterk de sociale basisinfrastructuur

Tijdens de eerste lockdown ontstonden overal in het land initiatieven van onderop: inwoners hielpen elkaar. Informele en formele hulporganisaties zochten elkaar meer op waardoor er een beter vangnet voor kwetsbare burgers ontstond. Dit gebeurde vooral in gemeenten waar al een sterke sociale basisinfrastructuur bestond. Investeer als gemeente in de relatie met ketenpartners in de wijken en onderhoudt contacten en netwerken. Benut ook de vrijetijdssector zoals culturele organisaties en (sport)verenigingen. Geef initiatieven vertrouwen en handelingsruimte. Hier heb je baat bij in een volgende crisis, maar ook nu om zicht te krijgen op knelpunten en oplossingen. Zorg ook voor goede telefonische bereikbaarheid en heropen zo snel als mogelijk fysieke loketten bij gemeente of wijk/buurtcentra waar mensen met hun hulpvragen terecht kunnen. Overweeg ook aanbelaacties als kwetsbare mensen hier niet naar toe komen.

3. Vergroot bestaanszekerheid

Voor veel mensen zijn zorgen over hun bestaanszekerheid een bron van stress en ongezondheid. Dit wordt door de coronacrisis versterkt. Zorg voor een integrale aanpak van armoede, schulden en gezondheid met meerdere sectoren en organisaties samen. Betrek daarbij ook huisartsen en informele zorg; ook zij kunnen signalen over financiële zorgen opvangen. Stimuleer en faciliteer dat men snel kan doorverwijzen bij beginnende schuldenproblematiek. Haal drempels weg zodat mensen snel worden geholpen. Onderzoek de verschillende mogelijkheden die er zijn om bestaanszekerheid te vergroten. Denk bijvoorbeeld aan Collectief Schuldregelen of behoud van uitkering gedurende een opleiding of omscholing.

4. Benut het opgavegericht werken

Veel gemeenten zien kansen in een 'Health in all policies' benadering. Door vanuit alle beleidsterreinen standaard aandacht te hebben voor de huidige gezondheidsopgave ontstaat het besef dat alle sectoren een bijdrage kunnen leveren aan de gezondheid van inwoners. Stimuleer bijvoorbeeld dat klantmanagers en professionals uit wijkteams met een brede blik kijken en ook aandacht voor gezondheid hebben. Stimuleer dat zij doorverwijzen naar activiteiten die de gezondheid bevorderen. Een sterke sociale basisinfrastructuur is daarbij een randvoorwaarde.

5. Geef voorrang aan kwetsbare groepen

Bedenk bij beleidsbeslissingen en eventuele bezuinigingsplannen steeds wat het effect zal zijn op inwoners die in een kwetsbare situatie leven en een risico lopen op gezondheidsachterstanden. Neem daarbij als uitgangspunt dat hun positie zoveel mogelijk versterkt moet worden en er zeker

niet op achteruit kan gaan. Hiermee kan worden voorkomen dat gezondheidsverschillen als gevolg van de coronacrisis verder toenemen.

6. Ga voor kansengelijkheid in onderwijs en arbeid

Voor mensen met een lagere SES is het vaak lastiger om thuis te werken vanwege het type werk dat zij doen. Ook lopen ze een grotere kans om hun baan te verliezen als gevolg van de crisis. Zorg vanuit de gemeente voor een vangnet voor deze mensen, bijvoorbeeld met trajecten voor omscholing. Daarnaast bleek dat het voor kinderen uit lage SES gezinnen vaak lastig was om thuis op een goede manier onderwijs te volgen. Bijvoorbeeld omdat er onvoldoende laptops in huis zijn of omdat er relatief veel mensen in een kleine woning bijeen zitten. Bevorder initiatieven zoals huiswerkmaatjes. Betrek ook de jongeren zelf om mee te denken over mogelijke oplossingen.

7. Geef extra aandacht aan mentale gezondheid

Er zijn sterke aanwijzingen dat de mentale gezondheid van veel mensen onder druk staat. Denk bijvoorbeeld aan alleenstaande geïsoleerde mensen, mantelzorgers, mensen die hun baan zijn verloren, ouderen maar ook jongeren. Zij hebben te maken met een toename van stress en angst en een vermindering van ontmoetingen. Onderzoek met welzijn, ggz en de wijkteams hoe het sociale netwerk van individuen versterkt kan worden en welke extra activiteiten kunnen worden ingezet om eenzaamheid te doorbreken en het welzijn van deze mensen te bevorderen.

8. Zorg voor toegankelijke informatie

Tijdens de eerste golf is duidelijk geworden dat eenvoudige informatie, bijvoorbeeld over de richtlijnen, erg belangrijk is. Veel mensen zijn bang of bezorgd over besmetting door het coronavirus en hebben moeite met het begrijpen van alle richtlijnen. Test bij een aantal mensen met een lage opleiding of anderstaligen of gemeentelijke informatie voor hen begrijpelijk is. Wees duidelijk over welke informatie leidend is, die uit het land van herkomst of de lokale maatregelen.

9. Versterk digitalisering van ondersteuning

In de afgelopen periode zijn veel vormen van digitale ondersteuning in record tempo tot stand gekomen. Dit geldt voor zowel individuele ondersteuning als op groepsniveau. Belangrijk aandachtspunt is wel hoe ook laaggeletterden, laag opgeleiden en anderstaligen hiervan kunnen profiteren.

Digitalisering biedt ruimte om groepsinterventies in te zetten voor laag risico individuen/gezinnen waardoor er meer ruimte en tijd overblijft om kwetsbare groepen extra aandacht te geven op individueel niveau. Bijvoorbeeld tijd om deze inwoners meer outreachend te benaderen.

10. Investeer in draagvlak en onderling begrip

Zorg door contacten in de wijken en heldere informatie via meerdere kanalen dat er draagvlak ontstaat voor de diverse maatregelen. Stimuleer begrip en mildheid onder inwoners voor de groepen mensen die het extra moeilijk hebben. Heb oog voor mogelijke polarisering en ga in gesprek met verschillende groepen mensen in de wijk. Haal op bij deze groepen wat zij ervaren als knelpunten. Probeer als gemeente perspectief te bieden door te laten zien wat er met hun input is gedaan, waar aan gewerkt wordt en welke mogelijkheden er zijn.

Over GezondIn

Om gezondheidsachterstanden terug te dringen is een lokale samenhangende aanpak nodig, met een actieve rol van de inwoner zelf. GezondIn ondersteunt gemeenten hoe zij hun lokale aanpak kunnen versterken, verspreidt kennis en brengt professionals uit alle domeinen bij elkaar.

GezondIn wordt uitgevoerd door Pharos en Platform31 met financiering van het ministerie van VWS.

